

UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU  
ȘCOALA DOCTORALĂ DE DREPT

REZUMAT

Conducător de doctorat  
Prof. Univ. Dr. Hab. Ciucă Aurora

Student doctorand  
Vlad V. Loredana (căs. Terec-Vlad)

- BUCUREȘTI , 2024 –

UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU  
ȘCOALA DOCTORALĂ DE DREPT

MATERNITATEA DE SUBSTITUȚIE. PROVOCĂRI JURIDICE ȘI ETICE

Conducător de doctorat  
Prof. Univ. Dr. Hab. Ciucă Aurora

Student doctorand  
Vlad V. Loredana (căs. Terec-Vlad)

## Cuprins

INTRODUCERE .....	6
CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE PRIVIND REPRODUCEREA UMANĂ ASISTATĂ MEDICAL .....	15
I.1. Impactul noilor tehnologii medicale asupra reproducerii – drepturile reproductive .....	16
I.2. Maternitatea de substituție în contextul drepturilor reproductive .....	23
I.2.1. Privire evolutivă privind maternitatea de substituție .....	24
I.2.2. Maternitatea de surogație în bioetică și biodrept.....	29
I.2.3. Drepturile fundamentale implicate în practica maternității surogat .....	31
I.3. Concluzii la capitolul I .....	33
CAPITOLUL II. DREPTUL LA VIAȚĂ PRIN PRISMA REPRODUCERII MEDICAL ASISTATE ȘI A MATERNITĂȚII DE SUBSTITUȚIE .....	34
II.1. Privire evolutivă asupra protecției internaționale a dreptului la viață.....	36
II.2. Aspecte jurisprudențiale privind dreptul la viață în-contextul -reproducerii medical asistate .....	40
II.3. Dreptul la viață din perspectiva maternității de substituție, ca formă de reproducere umană medical asistată .....	45
II.3.2. Embrionul uman și prima frontieră a vieții .....	49
II.4. Concluzii la capitolul II.....	53
CAPITOLUL III. DREPTUL LA VIAȚĂ PRIVATĂ ȘI VIAȚĂ DE FAMILIE PRIN PRISMA REPRODUCERII MEDICAL ASISTATE ȘI A MATERNITĂȚII DE SUBSTITUȚIE.....	55
III.1. Viața privată și viața de familie în documentele internaționale privind drepturile omului .....	55
III.2. Conturarea pe cale jurisprudențială a unor noi criterii privind recunoașterea existenței vieții de familie și a relațiilor dintre părinți și copiii în contextul maternității surogat .....	61

III.2.1. Existența unor relații potențiale între părinți și copii, anterior stabilirii vieții de familie .....	67
III.2.2. Drepturile părinților (intenționali) și interesul superior al copilului.....	74
III.3. Tendințe de autonomizare a dreptului la reproducere față de dreptul la viață privată și de familie .....	76
III.3.1. Aspecte jurisprudențiale.....	77
III.3.2. Viață privată, autonomie individuală și autonomie reproductivă .....	78
III.4. Libertate reproductivă și autonomie reproductivă .....	83
III.4.1. Conținutul libertății reproductive.....	84
III.4.2. Drepturile persoanelor infertile <i>versus</i> drepturile mamei surogat .....	89
III.5. Concluzii la capitolul III .....	95
CAPITOLUL IV. ASPECTE LEGISLATIVE PRIVIND MATERNITATEA DE SUROGAȚIE. STUDIU COMPARATIV.....	96
IV.1. Aspecte de drept penal.....	96
IV.1.1. Interzicerea maternității de surogație indiferent de forma acesteia .....	107
IV.1.2. Comercializarea capacității reproductive .....	108
IV.1.3. Intermedierea maternității surogat în scopul obținerii de profit .....	112
IV.1.4. Difuzarea de reclame comerciale în scopul racolării de mame surogat .....	114
IV.2. Aspecte de drept civil .....	116
IV.2.1 Conflicte între drepturi în statele care permit maternitatea surogat.....	118
IV.2.2. Contracte de maternitate de surogație. Condiții de validitate.....	119
IV.2.3. Statut civil și legături genetice în cazul surogatului tradițional și al cuplurilor de același sex .....	122
IV.2.4. Drepturile parentale – declinul supremației principiului <i>mater semper certa est</i> .....	127
IV.3. Coordonate viitoare și propuneri legislative.....	133
IV.3.1. Surogat tradițional vs. surogat gestațional .....	135
IV.3.2. Contract civil vs. tehnică medicală .....	136
IV.3.3. Condiții de validitate vs. condiții de eficacitate.....	136

IV.3.4. Activitățile de intermediere a contractelor de maternitate de surogație .....	142
IV.4. Concluzii la capitolul IV .....	145
CAPITOLUL V. PROVOCĂRI ETICE ALE MATERNITĂȚII SUROGAT .....	147
V.1. Acțiune comunicativă și construct social .....	148
V.2. Matricea etică – analiza etică a tehnologiilor în materia maternității surogat .....	153
V.2.1. Necesitatea matricilor etice ca metodă de analiză a tehnologiilor medicale controversate .....	154
V.2.2. Raționalismul etic în decizia de acceptare a maternității de surogație .....	157
V.2.3. Legitimitate și statut social .....	158
V.3. Concluzii la capitolul V .....	163
Concluzii finale .....	165
ANEXE .....	175
Anexa nr. 1 - Interzicerea maternității de surogație – aspecte de drept comparat .....	175
Anexa nr. 2 – Surogatul comercial – drept comparat .....	178
Anexa nr. 3 – Maternitatea de surogație – axe de legiferare .....	184
BIBLIOGRAFIE .....	187

## Introducere

Societatea postmodernă, globalizarea, dezvoltarea tot mai accelerată a noilor tehnologii invită astăzi la dezbateri etice și juridice cu privire la condiția umană. Domeniile de nișă care au apărut și specializările legate inexorabil de dezvoltarea omului atât din punct de vedere al supraviețuirii speciei cât și din perspectiva reproducerii umane asistate medical ridică noi probleme cu care omenirea nu s-a mai confruntat până acum. Atât sfera (bio) etică cât și cel juridic trebuie să se adapteze la noile dezvoltări tehnologice, să legifereze domeniile afectate de tehnologie astfel încât omul să nu resimtă imixtiunea acestora în viața sa privată. A procrea reprezintă și astăzi o provocare, indiferent dacă vorbim despre reproducere propriu – zisă sau dacă vorbim despre reproducere asistată medical; întrucât este de notorietate faptul că odată cu avansul tehnologic și situațiile referitoare la naștere sunt supuse intervențiilor realizate de medici prin intermediul noilor tehnologii, se ridică problema limitelor imixtiunii terților în viața omului.

Maternitatea de substituție (cunoscută și sub denumirea de maternitate de surogație sau surogat) este acea practică de reproducere umană medical asistată prin intermediul căreia un cuplu infertil apelează la o altă femeie pentru a purta sarcina, întrucât femeia care este parte a cuplului infertil - din motive medicale - nu poate purta ea însăși sarcina . Maternitatea de substituție cunoaște două forme: surogatul tradițional – în cazul căruia mama surogat pune la dispoziție ovulul, iar fecundarea are loc *in vivo* (în corpul femeii) cu lichidul seminal masculin al bărbatului din cuplul infertil și surogatul gestațional – în cazul căruia fecundarea are loc *in vitro* (în afara corpului mamei surogat), iar embrionul creat *in vitro* este apoi transferat pentru implantare în uterul mamei surogat; în acest caz, celula sexuală masculină și ovulul pot proveni de la membrii cuplului infertil sau pot fi procurați de la donatori de lichid seminal masculin/ovule.

Maternitatea de surogație a fost încadrată în categoria „tehnicilor conexe reproducerii umane medical asistate”, aceste tehnici fiind o categorie de mijloc între tehnicile propriu-zise de reproducere care implică asistență medicală (tratamente de fertilitate, tehnici de inseminare a celulei sexuale feminine *in vivo* cu lichidul seminal masculin al bărbatului, fertilizarea *in vitro* urmată de transferul embrionului în uter) și „tehnicile derivate din reproducerea umană medical asistată” (care presupun, în termeni largi, tehnicile de reproducere extremă al căror caracter

derivat din reproducerea asistată medical este dat de faptul că aceste tehnici pot fi folosite atât cu scop reproductiv cât și cu scop medical non-reproductiv). Caracterul conex al maternității de substituție cu tehnicile propriu-zise de reproducere umană asistată medical este dat de faptul că surrogatul poate fi considerat mai degrabă o practică socială (posibilă datorită tehnologiilor medicale inovative cum ar fi fertilizarea *in vitro*) decât o tehnică medicală *per se* - prin caracterul de practică socială suscitând și interesul din perspectivă juridică.

#### **Actualitatea temei de cercetare:**

Problematika maternității de substituție este de actualitate în România, ajungând în atenția publicului prin prisma posibilității pe care surrogatul gestațional o oferă atât persoanelor infertile cât și persoanelor de orientare homosexuală. La nivel social s-au făcut remarcate o serie de reacții intense de opoziție. Chiar dacă reacțiile la nivel macrosocial au apărut abia în anul 2016, problematica maternității de surogație nu îi este străină legiuitorului român, întrucât încă din anul 2011 surrogatul fusese prevăzut drept cauză de excludere a cuplurilor infertile de la subvențiile oferite de la bugetul asigurărilor de sănătate pentru procedurile de fertilizare *in vitro*. Condiția impusă prin Programul național de sănătate publică era ca embrionii să provină de la cuplul infertil (nu de la donatori) și sarcina să nu fie purtată de o mamă surogat. În acest context, maternitatea de surogație era acceptată de legiuitor, nu era scoasă în afara legii, dar nici nu era sprijinită în mod activ de statul român. Această abordare a fost menținută în toate programele naționale de sănătate publică până în prezent.

#### **Importanța temei de cercetare**

În prezent, în România există un vid legislativ în materia maternității de substituție, puținele dispoziții legale aplicabile fiind considerate disparate și nefiind de natură să contureze un cadru coerent și unitar.

Cu toate acestea, surrogatul este o practică în continuă dezvoltare în România, existând totodată și semnale ale deturnării scopului maternității de surogație către activități ilicite care presupun exploatarea capacității reproductive a femeii, România fiind considerată țară de tranzit sau țară de recrutare pentru rețele de trafic de persoane care exploatează într-o manieră ilicită cererea de mame surogat existentă la nivel internațional.

#### **Scopul cercetării, obiectivele științifice și întrebările de cercetare**

**Scopul cercetării** îl constituie analizarea aspectelor particulare (bio) etice și juridice ridicate în domeniul drepturilor omului de maternitatea de substituție, dar și elaborarea unei propuneri legislative cu scopul de a legifera practica maternității surogat.

**Obiectivele cercetării** sunt:

1. analiza dreptului la viață privată și viață de familie din perspectiva reproducerii medical asistate și a maternității de substituție;
2. analiza dreptului la viață prin prisma reproducerii medical asistate și a maternității de substituție;
3. efectuarea unui studiu de drept comparat privind aspectele de ordin legislativ implicate de maternitatea de substituție;
4. identificarea argumentelor de ordin etic care conferă legitimitate socială legislației speciale din domeniul maternității de substituție.

În vederea atingerii obiectivelor de cercetare, am pornit de la următoarele **întrebări de cercetare**:

1. Tehnologiile reproductive au influențat drepturile omului?
2. Drepturile reproductive sunt parte din conținutul dreptului la viață privată și de familie sau au un statut juridic autonom?
3. Care este legătura dintre maternitatea de surogație și dreptul la viață?
4. Care sunt limitele ingerinței legii penale în domeniul maternității de surogație?
5. Cum se modifică instituțiile tradiționale ale dreptului civil, sub impactul maternității de surogație?
6. Cum dobândește legitimitate socială o lege edictată într-un domeniu controversat din punct de vedere etic și social, așa cum este cel al maternității de surogație?

### **Metodologia cercetării**

Din punct de vedere metodologic, voi aborda această temă de cercetare prin intermediul rigorilor impuse de metoda logică, metoda istorică și abordarea metodologică a aspectelor de drept comparat și propunere legislativă prezentate în ultima parte a lucrării.

### **Structura tezei**

Teza de doctorat este structurată pe cinci capitole, concluzii finale, anexe și referințe bibliografice. Modalitatea în care am operat în cadrul abordării metodologice prezintă o serie de aspecte specifice, deoarece problematica drepturilor reproductive este de o deosebită actualitate astăzi, mai ales în contextul noilor tehnologii reproductive care transformă problema dintr-una și așa complexă și sensibilă, într-una care necesită stabilirea clară a unor axe



fundamentale la nivelul principiilor dreptului; totuși, se apreciază că fundamentul oricărei protecții legale este tocmai recunoașterea de către legiuitor a acestor drepturi. Așadar, raționamentul de la care pornesc în acest demers este următoarea: putem recunoaște existența *per se* a unor drepturi reproductive? Dacă da, care ar fi temeiul lor și motivele care ar putea conduce la recunoașterea unor astfel de drepturi?. Dilemele subsecvente care apar sunt următoarele: care sunt limitele acestor drepturi, cine sunt titularii lor și care este tipul de protecție juridică ce se impune a li se acorda?

Din punct de vedere metodologic, cea mai optimă abordare este cea care pornește de la o analiză a sintagmelor „drept la viață” și „drept la viață privată și de familie”, urmând ca în a doua parte a acestei lucrări să fie analizate teoriile juridice inovatoare care promovează drepturile reproductive în vederea identificării acelor aspecte cheie din argumentele aduse de susținătorii acestor teorii și care ajută la caracterizarea drepturilor reproductive și a fundamentului lor în sistemul drepturilor omului.

Referitor la abordarea metodologică a aspectelor de drept comparat și propunere legislativă prezentate în ultima parte a lucrării, evidențiez că România nu a elaborat încă o lege dedicată maternității de surogatie, prin urmare modelele legislative ale altor state pot reprezenta surse de inspirație importante pentru legiuitorul român. Cu toate acestea, la elaborarea unei legi privind surogatul, trebuie avut în vedere specificul legislativ românesc eventualele/posibilele noi reglementări trebuind să fie armonizate cu sistemul de drept național. O primă etapă în elaborarea unui act normativ este identificarea obiectului de legiferare și a limitelor legiferării prin raportare la acest obiect. Ca trăsătură comună în procesul de legiferare, legiuitorii din statele care deja au promulgat legi speciale în domeniul maternității de surogatie s-au oprit asupra unor aspecte care prezintă importanță la nivel general și principial și care pot reprezenta tot atâtea axe de legiferare pentru legiuitorul român: pe de o parte interzicerea surogatului comercial prin comparație cu surogatul din motive altruiste, acceptarea sau nu a surogatului tradițional față de surogatul gestațional, iar pe de altă parte, tolerarea turismului medical față de posibilitatea recunoscută doar cetățenilor statului respectiv de a apela la această practică de reproducere umană asistată medical etc.

Totodată, se remarcă faptul că soluțiile legislative din statele care deja operează cu o legislație specială în domeniul maternității de surogatie nu sunt întotdeauna aceleași, de multe ori opțiunile legiuitorilor din diferite state fiind chiar contradictorii. În statele federale, cum ar fi SUA sau Australia, se observă soluții și opțiuni diferite în interiorul granițelor aceleiași țări de la stat la stat. Astfel de soluții se regăsesc asupra unor probleme cum ar fi emiterea certificatelor de naștere a copiilor născuți prin intermediul maternității de surogatie, impunerea

unei vârste minime pentru a încheia contracte de maternitate de surogație, condiția ca mama surogat să aibă cel puțin un copil propriu etc.

Ca metodă de analiză, voi începe prin a aborda problema oportunității reglementării maternității de surogație, precum și a limitelor acestei reglementări, în condițiile în care decizia de a avea un copil și modalitatea de a deveni părinte a fost considerată în mod tradițional un aspect de intimitate al cuplului care nu reprezintă un domeniu al vieții în care ingerința legii să se justifice. Cu toate acestea, evoluția tehnologică face astăzi posibilă reproducerea colaborativă, în procesul reproductiv nemaifiind implicat doar cuplul parental, ci și alte persoane - esențiale pentru reușita actului reproductiv (echipa de medici, donatorii de gameți, mama surogat etc.).

Atunci când se aduce în prim plan ideea de limită a ingerinței legii în viața privată a indivizilor se pune problema caracterului normelor prin care legea instituie reguli obligatorii și, totodată, despre tipurile de sancțiuni aplicabile în caz de încălcare a obligațiilor sau interdicțiilor legale. Pentru a distinge asupra caracterului normelor prin care se va face legiferarea (imperative sau dispozitive), precum și a tipului de sancțiuni aplicabile (nulitate, despăgubiri, inopozabilitate sau chiar sancțiuni penale), este necesar ca înainte să se stabilească natura drepturilor a căror protecție se dorește a fi conferită prin intermediul textelor de lege și gravitatea încălcărilor. Cu alte cuvinte, înainte de a legifera se impune realizarea unei analize din perspectiva drepturilor omului și a celor mai eficiente mecanisme juridice de a asigura nu doar respectarea lor (adică lipsa unor încălcări), ci și eficacitatea/eficiența lor (cu alte cuvinte, posibilitatea efectivă de exercitare).

A altă etapă a acestei lucrări este axată pe experiența legislativă a 65 de state care au legiferat în domeniul maternității de surogație care va ajuta la conturarea unui tablou la nivel macro asupra modului în care diverse state au răspuns din punct de vedere legislativ la aspectele indicate anterior. Pe parcursul cercetării am analizat diferențele de politică legislativă și diversele modele legislative adoptate de state în vederea recunoașterii, protecției și exercitării drepturilor reproductive prin intermediul maternității de surogație.

În etapa finală a demersului meu am formulat o serie de propuneri legislative pe care le consider utile pentru reglementarea maternității de surogație în România, prin valorificarea modelelor legislative din alte state care prezintă compatibilitate juridică cu sistemul de drept românesc și cu tradiția legislativă a sistemului de drept național. Încă de la început, menționez că premisa de la care am pornit este aceea că legea națională este neclară (conține dispoziții disparate, prin urmare este dificil să se tragă concluzii clare cu privire la care drepturi reproductive sunt recunoscute sau nu, precum și pentru ce categorii de persoane), lacunară

(ceea ce face ca puținele referințe legislative care există în prezent să fie dificil de aplicat în practică) și necorelată cu reglementarea actuală a drepturilor substanțiale și procedurale din sistemul de drept românesc.

## Concluzii finale

Infertilitatea este o problemă medicală care afectează un număr tot mai mare de cupluri și indivizi din întreaga lume și este recunoscută de Organizația Mondială a Sănătății ca o boală care afectează bunăstarea persoanelor, viața privată și de familie, calitatea vieții etc. Dezvoltarea tehnologiilor medicale moderne, dar și conștientizarea impactului psihologic al infertilității, a condus la dezvoltarea de noi modalități de combatere a acestei probleme prin intermediul maternității surrogat. Maternitatea surogat ridică probleme fundamentale cu privire la natura personalității de gen, atributele demnității umane, autonomia individuală și limitele liberului arbitru, distincția dintre ceea ce poate fi transformat în obiectul unui serviciu medical și ceea ce trebuie să rămână în domeniul exclusiv al comportamentelor altruiste, respectiv cu privire la ceea ce ar trebui interzis moralmente, indiferent de finalitate și de scop. Numeroase critici se referă la faptul că maternitatea surogat duce la mercantilizarea copilului, distruge legăturile semnificative dintre mamă și copil, interferează cu natura biologică umană și creează riscul de exploatare a femeilor din clase sociale defavorizate financiar sau din țările subdezvoltate, care își pun la dispoziție capacitatea reproductivă pentru obținerea de resurse necesare traiului.

## Bibliografie

### 1. TRATATE, CURSURI, MONOGRAFII

Agar Nicholas, *Humanity's end. Why We Should Reject Radical Enhancement*, MIT Press, 2010.

Allum, Nick C; Boy, Daniel; Bauer, Martin W, „European regions and the knowledge deficit model”, în M. Bauer, G. Gaskell (eds.), *Biotechnology: The Making of a Global Controversy*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, Marea Britanie, 2002.

Apostu, Iulian, *Familia românească, evoluție socială și provocări contemporane*, Editura Tritonic, București, România, 2016.

- Barbalet, Jack M., *Emotion, Social Theory and Social Structure. A Macrosociological Approach*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, Marea Britanie, 2004.
- Bârsan, Corneliu, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I, *Drepturi și libertăți*, Edit. All Beck, București, România.
- Beauchamp, Tom L.; Childress, James F., *Principles of Biomedical Ethics*, Edit. Oxford University Press, Oxford, UK, 2019.
- Berger, Joseph M; Fisek, Hamit; Norman, Robert Z; Zelditch, Morris, *Status Characteristics and Social Interaction*, Editura Elsevier, Amsterdam, Olanda, 1977.
- Berger, Peter L.; Luckman, Thomas, *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Editura Penguin Books, Londra, Marea Britanie, 1966.
- Blau, Peter M., *Exchange and Power in Social Life*, Editura Wiley, Hoboken, SUA, 1964.
- Bodoașcă, Teodor, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, România, 2021.
- Bogdan, Dragoș; Selegean, Mihai, *Jurisprudență CEDO. Studii și comentarii*, Institutul Național al Magistraturii, București, România, 2005.
- Boroi, Gabriel; Anghelescu, Carla Alexandra, *Curs de drept civil, partea generală*, ediția a III-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, România, 2021.
- Buțureanu, Ștefan; Lușan, Gabriela, *O provocare interdisciplinară: reproducerea medical asistată*, Edit. Junimea, București, 2001.
- Ciucă, Aurora; *Mozaic de drept internațional și drepturile omului*, Editura Universul Juridic, București, 2024.
- Coca, George, *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*, Edit. Universul Juridic, 2011.
- Constantin, Maximilian; Milcu, Ștefan M.; Poenaru, Silvayn, *Fascinația imposibilului. Bioetica*, Edit. pentru Tineret și Sport Editis, București, România, 1994.
- Davies Miranda, *Babies for Sale?: Transnational Surrogacy, Human Rights and the Politics of Reproduction*, Zed Books, London, UK, 2017.
- Devlin, Patrick, *The Enforcement of Morals*, Editura Oxford University Press, Oxford, 1959.
- Dumea, Claudiu, *Omul între „a fi” sau „a nu fi”. Probleme fundamentale de bioetică*, Edit. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, România, 1998.
- Enciulescu, Constantin; Șipoș, Remus Sebastian, *Embriologie generală*, Editura University Press, Târgu Mureș, România, 2019.
- Eremia, Mihail Constantin, *Interpretarea juridică*, Edit. All, București, România, 1998.
- Flew, Anthony, *Dicționar de filozofie și logică*, Edit. Humanitas, ed. a-2-a, București, România, 1999.

- Galloway, Kate, *Theoretical Approaches to Human Dignity, Human Rights and Surrogacy*, în Gerber, Paula; O'Byrne, Katie (eds.), *Surrogacy, Law and Human Rights*, Editura Routledge, Londra, Marea Britanie, 2016.
- Garg, Deepali; Tanwar, Anita, „Unethical Advertising Appeals that Affect the Purchase Decision”, în Singh, U. P.; Sharma, R. S.; Garg, S. K. (eds.), *Advances in Engineering Science and Management*, Editura Iterative International Publishers, Karnataka, India, 2023, pp. 185-189.
- Georgescu, Ana Consuela; Dumitrache, Constantin, *Controlul fertilității – aspecte bioetice și sociale*, în *Educația în bioetică și drepturile omului în România, Comisia Națională a României pentru UNESCO*, volum editat în cadrul Programului de Participare 27243203, București, România, 2006.
- Gerber Paula, O'Byrne Katie, *Surrogacy, Law and Human Rights*, Routledge, London, UK, 2015.
- Gergen, Kenneth J., *Relational Being. Beyond Self and Community*, Editura Oxford University Press, Oxford, Marea Britanie, 2009.
- Habermas, Jürgen, *Moral Consciousness and Communicative Action*, Editura MIT Press, Cambridge, SUA, 2001.
- Hacking, Ian, *The Social Construction of What?*, Editura Harvard University Press, Cambridge, SUA, 1999.
- Huidu, Alexandra, *Acceptabilitatea socială și (bio)etică a tehnologiilor conexe reproducerii umane asistate medical în România* (teză de doctorat), Școala Doctorală de Sociologie, Universitatea din Oradea, Oradea, România, 2022.
- Hume, David, *A Treatise of Human Nature*, vol. II, Editura J. M. Dent and Sons, Londra, Marea Britanie, 1991.
- Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor*, traducere realizată de Filotheia Bogoiu, Valentin Mureșan, Miki Ota, Radu Gabriel Pârnu, Editura Humanitas, București, 2007.
- LeBon, Gustave, *Psychology of the Crowds*, Editura Sparkling Books Ltd., Londra, Marea Britanie, 2009.
- LeBon, Gustave, *Psihologia mulțimilor*, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2012.
- Marga, Andrei, *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Margenau Jean-Pierre, *La Cour Europeenne des droits de l'homme renouvellee*, Chronique Dalloz, Paris, 1999.
- Markens, Susan, *Surrogate Motherhood and the Politics of Reproduction*, Edit. University of California Press, California, SUA, 2007.

- Miftode, Vasile (coord.), *Populații vulnerabile și fenomene de automarginalizare. Strategii de intervenție și efecte perverse*, Editura Lumen, Iași, România, 2002.
- Mihai, Gheorghe, *Elemente constructive de argumentare juridică*, Edit. Academia, București, România, 1982.
- Nicolescu, Cristina, *Dreptul familiei*, Editura Solomon, București, România, 2023.
- Parfit Derek, *Reasons and Persons*, Oxford University Press, Oxford, UK, 1984.
- Parsons, Talcott, *The Structure of Social Action*, Editura Free Press, Glencoe, SUA, 1968.
- Popescu, Corneliu Liviu, *Protecția internațională a drepturilor omului*, Editura All Beck, București, România, 2000.
- Postgate, J. Nicholas, *Early Mesopotamia Society and Economy at the Dawn of History*, Edit. Routledge, Londra, UK, 1992.
- Rawls, John, *Justice as Fairness: A Restatement*, Editura Belknap Press, Londra, Marea Britanie, 2007.
- Robertson John A., *Children of Choice. Freedom and the New Reproductive Technologies*, Princeton University Press, New Jersey, 1994.
- Scripcaru, Gheorghe; Ciucă, Aurora; Astărăstoiaie, Vasile; Scripcaru, Călin, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Edit. Polirom, Iași, 1998.
- Scripcaru, Gheorghe; Ciucă, Aurora; Astărăstoiaie, Vasile; Scripcaru, Călin, *Introducere în biodrept. De la bioetică la biodrept*, Edit. Lumina Lex, București, 2003.
- Scripcaru, Gheorghe; Scripcaru, Călin; Astărăstoiaie, Vasile, *Principii de bioetică, deontologie și drept medical*, Edit. Omnia, Iași, România, 1994.
- Siegl, Veronika, *Intimate Strangers: Commercial Surrogacy in Russia and Ukraine and the Making of Truth*, Editura Cornell University Press, Ithaca, SUA, 2023.
- Teman, Elly, *Birthing a Mother. The Surrogate Body and the Pregnant Self*, Edit. University of California Press, Berkeley, SUA, 2010.
- Toader, Tudorel, *Drept penal român, partea specială*, vol. I, Editura Universul Juridic, București, România, 2019.
- Tomescu, Mădălina, *Drepturile omului. Tendințe și orientări contemporane*, Edit. Pro Universitaria, București, România, 2019.
- Vlad, Loredana, *Umanism, transumanism, postumanism. Perspective filosofice*, Editura Lumen, Iași, 2019.
- Voiculescu, Nicolae, Berna Maria-Beatrice, *Tratat de drepturile omului*, Editura Universul juridic, București, 2023.

Weber, Max, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, Editura Harper Collins, New York, SUA, 1991.

Weber, Max, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Editura Humanitas, București, 1993.

## II. ARTICOLE, STUDII, LUCRĂRI DE CERCETARE

Adaranijo, Temitope Emmanuel; Sárváry, Andrea Gabriella, „A brief comprehensive overview of surrogacy”, în *Acta Medicinae et Sociologica*, vol. 14, nr. 36/2023, pp. 178-196.

Alta Charo Robin J. D., "Children by choice: reproductive technologies and the boundaries of personal autonomy", în *Nature Medicine*, vol. 8, nr. Suppl 10, 2002, pp. S23–S29.

Amato, Paula; Jacob, Mary Casey, „Providing Fertility Services to Lesbian Couples: The Lesbian Baby Boom”, în *Sexuality, Reproduction and Menopause*, vol. 2, nr. 2/2004, pp. 83 – 86.

Anifandis, George; Sutovsky, Peter; Turek, Paul J.; Chavez, Shawn L.; Kunej, Tanja; Messini, Christina I.; Schon, Samantha B.; Mavroforou, Anna; Adashi, Eli Y.; Krawetz, Stephen A., „Bioethics in Human Embryology: The Double-Edged Sword of Embryo Research”, în *Systems Biology in Reproductive Medicine*, vol. 68, nr. 3/2022, pp. 169-179.

Asch Adrienne, „Parenthood and Embodiment: Reflections on Biology, Intentionality and Autonomy”, în *Graven Images*, vol. 2, 1995.

Astărăstoiaie, Vasile; Ungureanu, M. C.; Stoica, O., „Probleme etice și legale ale noilor tehnologii reproductive”, în *Revista Română de Bioetică*, vol. 1, nr. 2/2003.

Ball Nan T., „The Reemergence of Enlightenment Ideas in the 1994 French Bioethics Debates”, în *Duke Law Journal*, vol. 50, nr. 2, 2000, pp. 545-587.

Bhatia, Kalsang; Martindale, Elizabeth A.; Rustamov, Oybek; Nysenbaum, Anthony M., „Surrogate Pregnancy: An Essential Guide for Clinicians”, în *The Obstetrician and Gynaecologist*, vol. 11, nr. 1/2009, pp. 49–54.

Blackford, Russell, „Surrogate Motherhood and Public Policy”, în *Quadrant*, nr. 394/2003, pp. 30-35.

Blustein Jeffrey, Charuvastra Anthony, „Infertility Treatments for Gay Parents?”, în *Hastings Center Report*, vol. 36, nr. 5, art. 6, 2006.

Brandão, Pedro; Garrido, Nicolás, „Commercial Surrogacy: An Overview”, în *Revista Brasileira de Ginecologia e Obstetrícia / RBGO Gynecology and Obstetrics*, vol. 44, nr. 22/2022, pp. 1141-1158.

- Brezina, Paul R.; Zhao, Yulian, „The ethical, legal, and social issues impacted by modern assisted reproductive technologies”, în *Obstetrics and Gynecology International*, 2012, pp. 1-7.
- Brinsden, Peter R., „Gestational Surrogacy”, în *Human Reproduction Update*, vol. 9, nr. 5/2003, pp. 483–491.
- Brînză, S., Protecția penală a sănătății reproducerii. Controverse și soluții, în *Revista de Drept Penal*, nr. 2/2007.
- Brock, Douglas Michael; Sarason, Irwin G.; Sanghvi, Hari; Gurung, Regan A. R., „The perceived acceptance scale: Development and validation”, în *Journal of Social and Personal Relations*, vol. 15, nr. 1/1998, pp. 5-21.
- Brodeală Elena, Spiess Marie-Hélène, „Surrogacy and Same-Sex Parenthood Before the European Court of Human Rights: Reflections in Light of Cases Against Switzerland”, în *Swiss Review of International and European Law*, 3, 2022.
- Bromfield Nicole F., Smith Rotabi Karen, "Global Surrogacy, Exploitation, Human Rights and International Private Law: A Pragmatic Stance and Policy Recommendations", în *Global Social Welfare*, vol. 1, pp. 123–135, 2014.
- Brugger Kristiana, „International Law in the Gestational Surrogacy Debate”, în *Fordham International Law Journal*, vol, 35, nr. 3, art. 6, 2012.
- Chavare, Krutika; More, Akash; Wadkar, Achyut; Umate, Roshan, „Automated Grading Of Early Stages Of The Human Embryo Development”, în *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, vol. 14, nr. SI08/2022, pp. 65–68.
- Cohen, Glenn, „What (If Anything) Is Wrong with Human Enhancement? What (If Anything) Is Right with It?”, în *Tulsa Law Review*, vol. 49, nr. 3/2014, pp. 465-487
- Collins, John A., „Reproductive Technology. The Price of Progress”, în *New England Journal of Medicine*, vol. 331, nr. 4/1994, pp. 270 – 271.
- Constantin Lucien, „Rațiune umană și raționalitate socială în gândirea lui Ion Ungureanu”, în *Revista de Sociologie*, nr. 5-6, 2014.
- Irina Cristescu, „Emoțiile din perspectiva teoriei schimbului social: abordări ale relației satisfacție putere în interacțiunea socială”, în *Sociologie românească*, vol. 8, nr.1, pp. 79-84.
- Cristiano, Laura A., „Abraham, Sarah, and Surrogacy. A Scriptural Insight into Church Teaching”, în *The National Catholic Bioethics Quarterly*, vol. 11, nr. 3/2011, pp. 433-441.



- Crozier Gillian K. D., „Too Blunt a Tool: A Case for Subsuming Analyses of Exploitation in Transnational Gestational Surrogacy Under a Justice or Human Rights Framework”, în *The American Journal of Bioethics*, Vol. 14, nr. 5, pp. 38-40, 2014.
- Cutaş, Daniela; Smajdor, Anna, „I Am Your Mother and Your Father! - In Vitro Derived Gametes and the Ethics of Solo Reproduction”, în *Health Care Analysis*, vol. 25, nr. 4/2017, pp. 354-369.
- Davis, Jordan Stirling, „Regulating Surrogacy Agencies Through Value-Based Compliance”, în *The Journal of Corporation Law*, vol. 43, nr. 3/2018, pp. 663-679.
- de Sousa Gonçalves Anabela Susana, "Ainda a gestação de substituição na jurisprudência do Tribunal Europeu dos Direitos Humanos", în *Cuadernos De Derecho Transnacional*, vol. 14, nr. 2, pp. 1234-1240, 2022.
- Debnath, Kunal; Chatterjee, Sreetama, „The Surrogacy (Regulation) Act, 2021: Analyzing the Effectiveness of India's Ban on Commercial Surrogacy”, în *Sexuality, Gender & Policy*, vol. 6, nr. 2/2023, pp. 81-92.
- Deech, Ruth, „Reproductive Tourism in Europe: Infertility and Human Rights”, în *Global Governance*, vol. 9, nr. 4/2003, pp. 425-432.
- Dufalová, Lenka, „Models of Surrogacy Regarding Establishment of the Legal Parenthood of the Intended Parents”, în *International Journal of Legal Studies*, vol. 7, nr. 1/2020, pp. 71-90.
- Ergas Yasmine, „Babies Without Borders: Human Rights, Human Dignity, and the Regulation of International Commercial Surrogacy”, în *Emory International Law Review*, Vol. 27, nr. 1, 2013, pp. 117-188.
- Faber Brigitte, Puschke Martina, "Self-Determination or Self-Optimisation? Reproductive Medicine and Genetic Engineering. Women Between Self-Determination and Societal Standardisation", în *Proceedings of Safeguarding Autonomy – Preventing Suffering? Arguments for Offering and Utilizing Prenatal Diagnosis and Preimplantation Genetic Diagnosis*, Berlin, 15–17 noiembrie, 2001.
- Falasco Joseph Russell, Frozen Embryos and Gamete Providers' Rights: A Suggested Model for Embryo Disposition, în *Jurimetrics*, Vol. 45, nr. 3, pp. 273–300, 2005.
- Falasco, Joseph Russell, „Frozen Embryos and Gamete Providers' Rights: A Suggested Model for Embryo Disposition”, în *Jurimetrics Journal*, vol. 43, nr. 3/2005, pp. 273-300.
- Fasouliotis, Sozos J; Schenker, Joseph G., „Social aspects in assisted reproduction”, în *Human Reproduction Update*, vol. 5, nr. 1/1999, pp. 26-39.

- Feinberg Joel, „The Child’s Right to an Open Future”, în William Aiken, Hugh LaFollette (Eds.), *Who’s Child? Children’s Rights, Parental Authority and State Power*, Littlefield Adams, New York, 1980, pp. 126-130.
- Fenton, Elizabeth, „The perils of failing to enhance: A response to Persson and Savulescu”, în *Journal of Medical Ethics*, vol. 36, nr. 3/2010, pp. 148-151.
- Field, Martha A., „Surrogacy Contracts – Gestational and Traditional: The Argument for Nonenforcement”, în *Washburn Law Journal*, vol. 31/1992.
- Fincher, Royce A., „International Conference on Population and Development”, în *Environmental Policy and Law*, vol. 24, nr. 6/1994, pp. 309-319.
- Fishbein, Martin; Ajsen, Icek, „Attitudes and opinions”, în *Annual Review of Psychology*, vol. 23, nr. 1/1972, pp. 487-544.
- Hadiarty Faradisa, *Human Rights Law Analysis On The Practice Of Surrogacy In Indonesia*, Universitas Islam Indonesia, 2023.
- Hall, Kelli Stidham; Moreau, Caroline; Trussell, James, „Determinants Of and Disparities In Reproductive Health Service Use Among Adolescent and Young Adult Women In the United States, 2002-2008”, în *American Journal of Public Health*, vol. 102, nr. 2/2012, pp. 359–367.
- Harvison Young, Alison; Wasunna, Angela, „Wrestling with the Limits of Law: Regulating Reproductive Technologies”, în *Health Law Journal*, vol. 239, nr. 6(S)/1998, pp. 239-277.
- Michael Hauskeller, „Review of Nicholas Agar’s *Humanity End*”, în *Ethical Perspectives*, volumul 18, numărul 1, 2011, pp. 141-144.
- Heath, Christian; Sanchez Svensson, Marcus; Hindmarsh, Jon; Luff, Paul; vom Lehn, Dirk, „Configuring awareness”, în *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, nr. 11/2002, pp. 317–347.
- Hewitson, Gillian, „The Market for Surrogate Motherhood Contracts”, în *Economic Record*, vol. 73, nr. 222/1997, pp. 212-224.
- Hibino, Yuri, „The Advantages and Disadvantages of Altruistic and Commercial Surrogacy in India”, în *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*, vol. 18, nr. 8/2023, pp. 1-10.
- Horse, Kirsty; Arian-Schad, Mimi; Macklon, Nicholas; Ahuja, Kamal K., „UK intended parents’ characteristics, experiences, and views on surrogacy law reform”, în *International Journal of Law, Policy and the Family*, vol. 37, nr. 1/2023, pp. ebad004.

- Howard Minkoff, Nanette Santoro, „Ethical Considerations in the Treatment of Infertility in Women with Human Immunodeficiency Virus Infection”, în *The New England Journal of Medicine*, vol. 342, nr. 23, 2000, pp. 1748-1750.
- Huidu, Alexandra „Parsson and Săvulescu’s ”Unfit for the Future” or the Starting Point for the Deconstruction of the Concept of Parentality”, în *Postmodern Openings*, vol. 10, nr. 1, 2019, pp. 200-219.
- Huijts, Nicole M. A.; Molin, Eric J. E.; Steg, Linda, „Psychological factors influencing sustainable energy technology acceptance: A reviewbased comprehensive framework”, în *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, vol. 16, nr. 1/2012, pp. 525–531.
- Irving, Dianne N., „When Do Human Beings Begin? Scientific Myths and Scientific Facts”, în *International Journal of Sociology and Social Policy*, vol. 19, nr. 3/1999, pp. 22-36.
- Jason C Roberts, „Customizing conception: a survey of preimplantation genetic diagnosis and the resulting social, ethical, and legal dilemmas”, în *Duke Law & Technology Review*, E1, 2002.
- John A. Robertson, „Procreative Liberty and the Control of Conception, Pregnancy and Childbirth”, în *Virginia Law Review*, vol. 69, nr. 3, 1983, pp. 405-464.
- Katler, Quinton S.; Kawwass, Jennifer F.; Hurst, Bradley S.; Sparks, Amy E.; McCulloh, David H.; Wantman, Ethan; Toner, James P., „Vanquishing multiple pregnancy *in vitro* fertilization in the United States—a 25-year endeavor”, în *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, vol. 227, nr. 2/2022, pp. 129-135.
- Kemper, Theodore D., „Predicting emotions from social relations”, în *Social Psychology Quarterly*, vol. 54, nr. 4/1991, pp. 330-342.
- Kerridge, Ian H.; Jordens, Cristopher F. C.; Benson, Rod; Clifford, Ross; Ankeny, Rachel A.; Keown, Damien; Tobin, Bernadette; Bhattacharyya, Swasti; Sachedina, Abdulaziz; Lehmann, Lisa Soleymani; Edgar, Brian, „Religious Perspectives on Embryo Donation and Research”, în *Clinical Ethics*, vol. 5, nr. 1/2010, pp. 35–45.
- Kindregan, Charles P., „Collaborative Reproduction and Rethinking Parentage”, în *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers*, vol. 21, nr. 43/2008, pp. 1-15.
- Kooli, Chokri, „Review of assisted reproduction techniques, laws, and regulations in Muslim countries”, în *Middle East Fertility Society Journal*, vol. 24, nr. 8/2020.
- LaTourelle, Jonathon J., „The Report of the Committee of Inquiry into Human Fertilisation and Embryology (1984), by Mary Warnock and the Committee of Inquiry into Human Fertilisation and Embryology”, în *Embryo Project Encyclopedia*, 2014.

- Lawler, Edward J.; Ridgeway, Cecilia; Markowsky, Barry, „Structural social psychology and the micro-macro problem”, în *Sociological Theory*, vol. 11, nr. 3/1993, pp. 268–290.
- Lawrence Christina C., „Procreative Liberty and the Preembryo Problem: Developing a Medical and Legal Framework to Settle the Disposition of Frozen Preembryos”, în *Case Western Reserve Law Review*, vol. 52, nr. 3, 2002, pp. 721-751.
- Logvalia, Michael; Houser, Jeffrey A., „Emotional reactions and status in groups”, în *American Sociological Review*, vol. 61, nr. 5/1996, pp. 864-880.
- Luo Yingyi, *Human Rights and Subjectivity in Cross-border Surrogacy - Understanding the Role of Surrogacy Facilitators*, Deakin University, 2022.
- Luo Yingyi, Marshall Shelley, Cuthbert Denise, „The Human Rights Implications of Not-for-Profit Surrogacy Organizations in Cross-Border Commercial Surrogacy: An Australian Case Study”, în *Business and Human Rights Journal*, vol. 7, nr. 1, pp. 163–167, 2022.
- Macklin, Ruth; Delaney, S. R., „Artificial Means of Reproduction and Our Understanding of the Family”, în *The Hastings Center Report*, vol. 21/1991.
- MacLean Massie Ann, „Regulating Choice: A Constitutional Law Response to Professor John A. Robertson’s Children of Choice”, în *Washington and Lee Law Review*, vol. 52, nr. 1, art. 5, 1995.
- Margalit, Yehezkel, „In Defense of Surrogacy Agreements: A Modern Contract Law Perceptive”, în *William & Mary Journal of Race, Gender, and Social Justice*, vol. 20, nr. 2/2014, pp. 423-468.
- Marsha Garrison, „Law Making for Baby Making: An Interpretive Approach to the Determination of Legal Parentage”, în *Harvard Law Review*, vol. 113, 2000, pp. 835-923.
- Meilaender Gilbert, „Products of the Will: Robertson’s Children of Choice”, în *Washington and Lee Law Review*, vol. 52, nr. 1, art. 6, 1995.
- Meng, Qingxia; Xu, Yunyu; Zheng, Aiyang; Li, Hong; Ding, Jie; Xu, Yongle; Pu, Yan; Wang, Wei; Wu, Huihua, „Noninvasive Embryo Evaluation and Selection By Time-Lapse Monitoring vs. Conventional Morphologic Assessment in Women Undergoing In Vitro Fertilization/Intracytoplasmic Sperm Injection: A Single-Center Randomized Controlled Study”, în *Fertility and Sterility*, vol. 117, nr. 6/2022, pp. 1203-1212.
- Morar, Silviu; Dura, Horațiu, „Coordonatele etice ale reproducției asistate medical”, în *Revista Română de Bioetică*, vol. 3, nr. 3/2005, pp. 55-59.
- Munjal-Shankar, Diksha, „Commercial Surrogacy in India: Vulnerability Contextualised”, în *Journal of the Indian Law Institute*, vol. 58, nr. 3/2016, pp. 350-366.

- Murphy, Dean A., „The Desire for Parenthood: Gay Men Choosing to Become Parents Through Surrogacy”, în *Journal of Family Issues*, vol. 34, nr. 8/2013, pp. 1104–1124.
- Murray Thomas H., „What are families for? Getting to an ethics of reproductive technology”, în *The Hastings Center Report*, vol. 32, nr. 3, art. 41.
- Olaru, Bogdan, „A porunci viața și a interzice moartea?”, în *Revista Română de Bioetică*, vol. 4, nr. 2/2006.
- Olaru, Bogdan, „Problema autonomiei și limitele folosirii tehnologiilor reproducerii asistate”, în *Revista Română de Bioetică*, vol. 3, nr. 3/2005.
- Ombelet, Willem, van Robays, Johan Artificial insemination history: hurdles and milestones în *Facts Views Vis Obgyn*, vol. 7, nr. 2/2015, pp. 137-143.
- Overall, Christine, „Selective Termination of Pregnancy and Women's Reproductive Autonomy”, în *The Hastings Center Report*, Vol. 20, nr. 3, 1990, pp. 6-11.
- Pachman, Tracey S. „Disputes over Frozen Preembyos and the „Right not to Be a Parent””, în *Columbia Journal of Gender and Law*, vol. 12, nr. 1,art. 128, 2003.
- Patel, Nayana Hitesh; Jadeja, Yuvraj Digvijaysingh; Bhadarka, Harsha Karsan; Patel, Molina Niket; Patel, Niket Hitesh; Sodagar, Nilofar Rahematkhan, „Insight into Different Aspects of Surrogacy Practices”, în *Journal of Human Reproductive Sciences*, vol. 11, nr. 3/2018, pp. 212-218.
- Pereira, Henrique; Beatriz, Colleen, „Promoting Social Visibility for Single-Father Families Created by Surrogacy”, în *Families in Society*, vol. 104, nr. 2/2023, pp. 234-239.
- Perepolkin, Serhii M.; Perepolkin, Danylo S.; Averianova, Milena V., „Typology of the Fourth Generation of Human Rights,” în *Journal of International Legal Communication*, vol. 1, nr. 1/2021, pp. 91-101.
- Persson, Ingmar; Săvulescu, Julian, „The perils of cognitive enhancement and the urgent imperative to enhance the moral character of humanity”, în *Journal of Applied Philosophy*, vol. 25, nr. 3/2008, pp. 162-177.
- Petralia, Shelly R., „Resolving Disputes over Excess Frozen Embryos through the Confines of Property and Contract Law”, în *Journal of Law and Health*, vol. 17, nr. 2/2002, pp. 103-136.
- Piersanti, Valeria; Consalvo, Francesca; Signore, Fabrizio; Del Rio, Alessandro; Zaami, Simona, „Surrogacy and Procreative Tourism. What Does the Future Hold from the Ethical and Legal Perspectives?”, în *Medicina*, vol. 57, nr. 1/2021.

- Pivniceru, Mona Maria; Dăscălescu, Florin Dorian, „Limita inferioară a dreptului la viață: între protecția fătului uman, dreptul la avort și progresul științelor medicale”, în *Revista Română de Bioetică*, vol. 1, nr. 4/2007.
- Pugeda, Teofilo Giovan S., „An Overview of the Embryo Adoption Debate”, în *Philippiniana Sacra*, vol. LVII, nr. 173/2022, pp. 187-214.
- Qureshi, Meerat Tayyab Mukhtar; Gopal, Kanesh, „The Impact of Unethical and False Advertising on Social Media Towards Consumer Buying Behaviour: An Examination Among Young Adults in Malaysia”, în *International Journal of Business and Technology Management*, vol. 5, nr. 1/2023, pp. 124-139.
- Raymond, Janice G., „Reproductive Gifts and Gift Giving: The Altruistic Woman”, în *The Hastings Center Report*, vol. 20, nr. 6/1990, pp. 7-11.
- Reddy, Nallamilli Sujatha; Parimala, Chinta; Karuppusami, Reka; Mangalraj, Ann Margret; Kunjummen, Aleyamma Thaiparambil, „Effect of long-term embryo cryopreservation on subsequent frozen embryo transfer outcomes: A retrospective cohort study”, în *Journal of Human Reproduction Sciences*, nr. 15/2022, pp. 293-299.
- Reznik, Oleg M.; Yakushchenko, Yuliia M., „Legal Considerations Surrounding Surrogacy in Ukraine”, în *Wiadomości Lekarskie*, vol. LXXIII, nr. 5/2020, pp. 1048-1052.
- Ridgeway, Cecilia L.; Berger, Joseph M., „Expectations, legitimation and dominance behavior in task groups”, în *American Sociological Review*, vol. 51, nr. 5/1986, pp. 603-617.
- Roberts, Dorothy, „Social Justice, Procreative Liberty, and the Limits of Liberal Theory: Robertson's Children of Choice” în *Law & Social Inquiry*, vol.20, nr.4/1995, pp. 1005-1021.
- Robertson John A., „Liberalism and the Limits of Procreative Liberty. A Response to My Critics”, în *Washington and Lee Law Review*, vol. 52, nr. 1, art. 9, 1995.
- Robertson, John A., „Symbolic Issues in Embryo Research”, în *Hastings Center Report*, vol. 25, nr. 1/1995, pp. 37-38.
- Robertson, John A., „Gay and Lesbian Access to Assisted Reproductive Technology”, în *Case Western Reserve Law Review*, vol. 55, nr. 2/2005, pp. 364 – 365.
- Rosado, Marysol, „Sign on the Dotted Line: Enforceability of Signed Agreements, upon Divorce of the Married Couple, Concerning the Disposition of Their Frozen Preembryos”, în *New England Law Review*, vol. 36, nr. 4/2002, p. 1041-1075.
- Ryan Maura A., „The Argument for Unlimited Procreative Liberty: A Feminist Critique”, în *The Hastings Center Report*, Vol. 20, nr. 4, pp. 6-12, 1990.

- Săvulescu, Julian, „Deaf Lesbians, „Designer Disability” and the Future of Medicine”, în *British Medical Journal*, volumul 325, 2002, pp. 771-773.
- Săvulescu, Julian, „Procreative beneficence: Why we should select the best children”, în *Bioethics*, vol. 15, nr. 5-6/2004, pp. 413-426.
- Schoysman, Robert, „Solutions extrêmes en reproduction humaine”, în *Gynécologie Obstétrique & Fertilité*, vol. 31, nr. 2/2003, pp. 107-108.
- Sieck, William, „In Vitro Fertilization and the Right to Procreate: the Right to No”, în *University of Pennsylvania Law Review*, vol. 147, nr. 2/1998, pp. 435-485.
- Singh, Susheela, „Inclusion of Menstrual Health in Sexual and Reproductive Health and Rights — Authors' Reply”, în *The Lancet Child & Adolescent Health*, vol. 2, nr. 8/2008, E 19.
- Storrow Richard F., „International Surrogacy in the European Court of Human Rights”, în *North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation*, Vol. 43, pp. 38-68, 2018.
- Taylor, Rebeca, „Reproductive Technology: From Artificial Insemination to Cloning”, în *Life Issues*, nr. 2/2005.
- Treise, Debbie; Weigold, Michael F.; Conna, Jenneane; Garrison, Heather, „Ethics in Advertising: Ideological Correlates of Consumer Perceptions”, în *Journal of Advertising*, vol. 23, nr. 3/1994, pp. 59-69.
- Vatanparast, Mahboubeh; Ardekani, Seyed Mojtaba Yasini; Anvari, Morteza; Kalantari, Athareh; Yaghmaie, Farideh; Royani, Zahra, „Resilience as the Predictor of Quality of Life in the Infertile Couples as the Most Neglected and Silent Minorities”, în *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, vol. 40, nr.3/2022, pp. 216-227.
- Velte, Kyle C., „Egging on Lesbian Maternity: The Legal Implications of Tri-Gametic In Vitro Fertilization”, în *The American University Journal of Gender, Social Policy and the Law*, nr. 7/2013, pp.431-460.
- Villarreal, Luis P., „Are Viruses Alive?”, în *Scientific American*, vol. 291, nr. 6/2004, pp. 100-105.
- Waldschmidt Anne, „Agony or Autonomy – the Promises of Reproductive Medicine”, în Reprokult, Women’s Forum for Reproductive Medicine (ed.), *Reproductive Medicine and Genetic Engineering: Women between Self-Determination and Societal Standardisation*, Proceedings of the Conference held in Berlin from 15 to 17 November 2001, pp. 61-66. Federal Centre for Health Education, Cologne, 2002.
- Washenfelter Chantelle, „Regulating a Revolution: The Extent of Reproductive Rights in Canada”, în *Health Law Review*, Vol. 12, nr.2, 2003, pp. 44-52.

- Watson, Clara, „Womb Rentals and Baby-Selling: Does Surrogacy Undermine the Human Dignity and Rights of the Surrogate Mother and Child?”, in *The New Bioethics*, vol. 22, nr. 3/2016, pp. 212-228.
- Williams-Jones, Bryn, „Commercial Surrogacy and the Redefinition of Motherhood”, in *The Journal of Philosophy, Science & Law*, vol. 2, nr. 2/2002, pp. 1-16.
- Winkelman, Michael, „Cultural Shock and Adaptation”, in *Journal of Counseling and Development*, vol. 73, nr. 2/1994, pp. 121-126.
- Young, Rebecca, „Internationally Recognized Human Rights' Before THE International Criminal Court”, in *The International and Comparative Law Quarterly*, vol. 60, nr. 1/2011, pp. 189-208.